

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Clypeus Theologiæ Thomisticæ

In Tres Partes Divisus, Et Quinque Voluminibus Comprehensus
Tractatus de Prædestinatione, de Trinitate, de Angelis, & de homine

Gonet, Jean-Baptiste

Coloniæ Agrippinæ, 1671

Art. III. Quomodo unus Angelus alteri loquatur?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77146](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77146)

solet in libris de anima. Quoad calorem ignis, licet ex sola unione ad ipsum ignem natus sit producere alium ignem: neganda tamen est consequentia, & paritas de Angelo illuminante alterum Angelum sibi inferiorem. Ratio disparitatis est, quia hoc ipso quod calor ignis sit virtus formae ipsius, non est mirum, quod absque alia virtute superaddita possit producere effectum proportionatum tali formae, qualis est altera forma ignis: Angelus autem inferior non est virtus Angeli superioris; unde ad sui illuminationem necessario requirit causalitatem moralem, seu artificiosum magisterium, ratione cuius eleverit ad operationem excedentem proprias vires.

45. Objicies tertio contra tertiam conclusionem. Angelus superior, per illud artificiosum magisterium, nihil producit in intellectu inferioris: Ergo sicut ante magisterium artificiosum Angelus inferior non cognoscebat rem quae per illud proponitur, sic etiam posito magisterio eam non cognoscit: nam ut habet commune axioma: *idem manens idem, semper facit vel non facit idem*: Ergo frustra ponitur.

46. Respondeo concessio Antecedente, negando Consequentiam. Nam et si Angelus superior nihil physicè producat in intellectu inferioris, tamen quia species intelligibiles quae sunt in inferiori Angelo, nequeunt actu representare objectum de quo fit illuminatio, nisi dependenter tanquam à conditione vel connotato, à divisione illa seu abstractione, quae fit per magisterium artificiosum; ideo ante illud Angelus inferior non cognoscit veritatem de qua illuminatur, & illo posito eam cognoscit. Sicut quia cognitio quam habent Angeli tum de rebus contingentibus, tum de cogitationibus cordis, pendet tanquam à conditione vel connotato rei contingentis, aut à libera directione voluntatis, nullus Angelus per species inditas potest cognoscere res contingentes, nisi quando sunt, nec liberas cogitationes, nisi quando ad ipsum diriguntur. Quando verò dicitur, quod idem manens idem semper facit idem, distinguendum est: in ordine ad idem objectum, concedendum est: in ordine ad diversum, negandum: per magisterium verò artificiosum variatur quodammodo objectum, quia de improporcionado fit proportionatum. Sicut ergo oculus corporeus, absque sui mutatione, potest fieri potens ad videndum aliquod objectum, quod antea videre non poterat, per hoc scilicet quod objectum illud in se mutetur, & de improporcionado fiat proportionatum; ita etiam intellectus Angeli inferioris, sit potens ad attingendam veritatem, quam antea cognoscere non poterat, per hoc quod illa per magisterium artificiosum Angeli superioris dividatur & multiplicetur in plures conceptus, juxta capacitatem inferioris, & sic reddatur ejus intellectui proportionata.

47. Dices: Angelus superior non potest dividere notitiam universalem, & eam multiplicare in plures conceptus proportionatos Angelo inferiori: tum quia modus intelligendi ipsi connaturalis, requirit notitiam illam universalem: tum etiam quia hoc ipso quod Angelus cognoscit aliquod objectum, attingit in eo quidquid est cognoscibile, saltem per lumen quo utitur; quod praecipue urget quoad notitiam quam Angeli habent de seipsis, quae est comprehensiva: Ergo Angelus superior non potest notitiam universalem

lem quam habet, reddere per magisterium artificiosum intellectui inferioris proportionatam, nec per consequens eum illuminare; praeterquam de his quae ipsi Angelo superiori naturaliter insunt: cuius tamen oppositum communiter docent Theologi.

Respondeo negando Antecedens. Ad cuius primam probationem dico, quod quamvis modus naturalis intelligendi Angeli superioris potest hanc notitiam universalem, hoc tamen non impedit quod possit eam dividere & multiplicare juxta capacitatem inferioris: unde modus ille connaturalis non exigit omnem conceptum Angeli superioris esse universalem, sed lumen quod possit eum habere cum voleat.

Ad secundam probationem similiter dicendum est, quod quamvis Angelus necessario attingat in objecto ad quod applicat intellectum, omnem rationem in eo intelligibilem, per lumen quo utitur, stante tamen illa notitia adaequata, nihil impedit quin possit plures de eodem objecto formare conceptus, quasi explicantes notitiam illam universalem: quo posito stabit, eum nunquam applicare intellectum alicui objecto, quin ipsum adaequet secundum quod est cognoscibile per lumen quo utitur, & nihilominus posse divisim & particulatim proponere quod unitum & in universali cognoscit. Et certe eodem modo se habet magister instruendo discipulos: si quidem veritatem, quam ipse simpliciter & unico actu cognoscit, multis actibus proponit discipulo, juxta capacitatem ipsius; sicque unam habet simul notitiam talis veritatis sibi propriam, & plures inadaequatas ad eam discipulo explicandam. Ex quibus solvitur illud quod de naturali comprehensione objicitur: haec enim stante in quolibet Angelo, potest Angelus superior per plures actus suam cognoscibilitatem, unico actu comprehensivo exhaustam, dividere & multiplicare Angelo inferiori, ut sic ab eo percipi valeat: subindeque de illis quae ipsi naturaliter insunt, eum illuminare.

ARTICULUS III.

Quomodo unus Angelus alteri loquatur?

§. I.

Praemititur quod apud omnes est certum, & referuntur sententiae.

Titulus supponit tanquam certum & indubitatum, unum Angelum alteri loqui: id enim satis evidenter in Scriptura insinuat: *Isaia 6. Seraphim clamabant alter ad alterum: Zacharia 1. Respondit Angelus Domini, & dixit: Domine Deus exercituum usquequo tu non miseraberis Ierusalem?* Et apud Judam in sua Canonica, *Michaël cum diabolo disputat super Moyse corpus: disputatio autem nequit intelligi, absque aliquo genere locutionis.* Unde Apostolus ad Corinth. 13. *Si linguis hominum loquar & Angelorum, charitatem autem non habeam, factus sum velut aes sonans, &c.* Ubi Theodoretus: *Angeli linguas dicunt, non quae sensu, sed quae intelligentia percipiuntur, per quas & Deum laudant, & inter se differunt.* Eos enim laudantes audiverunt *Isaia & Ezechiel.* Quin etiam Daniel eos inter se loquentes audivit, & *Zacharias & Michas.* Theophilactus item eundem Apostoli locum expendens, sic ait: *Angelus porro lingua est intellectiva, ut nimirum illi,*

lib. quod sibi majus divinorum rerum intellectum, ac
divina cogitationes imperiunt. Gregorius etiam
Papa cap. 4. libri 2. Moral. de locutione Dei cum
Angelis & Angelorum inter se copiose & ele-
gantiter dillicet. *Aliter* (inquit) loquitur Deus ad An-
gelos: *Aliter* Angeli ad Deum: *aliter* Deus ad Sancto-
rum animas: *aliter* SS. animæ ad Deum: *aliter* Deus ad
diabolum: *aliter* diabolus ad Deum. Nam quia spiri-
tuali natura ex corporea appositione nihil obstat, loqui-
tur Deus ad Angelos sanctos eo ipso quo eorum cordibus
sua invisibilia ostendit: ut quidquid agere de-
bet, in ipsa contemplatione veritatis legant: ut velut
quædam præcepta vocis sine ipsa gaudia contemplatio-
nis quasi enim audientibus dicitur, quod videntibus in-
cipitur. Tum quibusdam interpositis: Deus ergo
Angelis loquitur, cum eis voluntas ejus intima, viden-
tia manifestatur. Angeli autem loquuntur Domino,
cum per hoc quod super semetipsos respiciunt, in mo-
mento admirationis surgunt. Nam ut antea dixerat:
Vir. Angelorum est in laude conditoris ipsa admiratio
omnis contemplationis. Virtutis divina miracula ob-
spicisse, dixisse est: quia excitatus cum reverentia
cordis, magnus est ad aures incircumscripti spiritus
clarior vocis, quæ vox se quasi per distincta verba expli-
cat, dum sese per innumeros modos, admirationis for-
mat.

Ratio etiam suffragatur: Primò quia Angeli
perfectam societatem inter se habent; utpote
qui in varias Hierarchias & ordines descripti,
colletem illam & beatissimam Jerusalem, cujus
principii sunt cives, in unius reipublicæ formam
componant: ad felicitatem autem perfectæ
communitatis & reipublicæ, requiritur quod
persone seu cives, ad ejus integritatem veluti
partes attinentes, sædè cordium secreta, & affe-
ctus in voluntate latentes, sibi mutuò patefaci-
ant, quod absque locutione fieri nequit.

Secundò, Unus Angelus alium illuminat &
docet, ut articulo præcedenti vidimus: Sed om-
nis illuminatio in Angelis est locutio, quam-
vis non omnis locutio sit illuminatio, ut infra
patebit: Ergo unus Angelus alteri loquitur.

Tertiò, Quod potest virtus inferior, potest
etiam nobilitati modo virtus superior: Sed ho-
mo, qui est inferior Angelo, potest alteri suum
conceptum manifestare, in quo præcipue con-
sistit locutio: Ergo etiam unus Angelus poterit
alteri loqui.

Quartò, Angeli ad hoc præcipue conditi sunt,
ut Deum continuis laudibus & hymnis cele-
brent: unde cali cantores, celestes aves, ac divinarum
laudum præcones, à Sanctis Patribus appellantur;
Job 38. dicitur, quod cum Deus appendebat
fundamenta terræ, laudabant eum astra matu-
rina, & jubilabant omnes filii Dei, vel ut habe-
ret in Hebræo, *Omnes Angeli Dei*. Quomodo au-
tem perpetuo cantu divinas laudes celebrare
possent, si carerent facultate loquendi, nec pos-
sent inter se spiritualia miscere colloquia.

Verum quomodo ejusmodi locutio inter An-
gelos possit exerceri, gravis est controversia, &
inter sententiarum diversitas. Qui enim asse-
runt, illuminationem importare aliquid physicè
comprehensibilem intellectui Angeli illuminati ab An-
gelo illuminante, eodem proportionali modo
dicuntur de locutione. Unde Scotus in 2. dist.
quæst. 2. docet Angelum loquentem produ-
cere notitiam actualem sui conceptus in intel-
lectu audientis, ita ut intellectus audientis merè
passivè se habeat ad illam, nullo modo ipsam

A eliciendo, sed tantum recipiendo. Suarez verò
lib. 2. de Angelis cap. 6. asserit Angelum loquen-
tem producere speciem sui conceptus in intel-
lectu audientis. Qui verò illuminationem in
solo magisterio artificioso, seu in sola manife-
statione proportionata veritatis antea incogni-
tæ constituunt, dicunt locutionem Angelorum
consistere in sola ordinatione conceptus lo-
quentis ad eum cui loquitur. Ita D. Thomas
hic art. 1. & de verit. quæst. 9. art. 4. ad 9. & 11.
quem sequuntur omnes ejus discipuli, & qui-
dam extranei. Denique alii contendunt ange-
licam locutionem consistere in formatione
quorundam signorum, quibus conceptus lo-
quentis manifestantur illi cui sic loquitur, et
modo proportionali, quo voces inter nos refe-
runt animi nostri conceptus. Quod si quaras,
quænam & qualia sint hujusmodi signa? tripli-
citer respondent. Nonnulli enim apud Duran-
dum dicunt signa illa sensibilia consistere in fi-
guris quibusdam seu characteribus in celo ex-
aratis; sicut nos in charta voces vel litteras edi-
mus, ut internis animi conceptus manifeste-
mus. Alii verò asserunt signa illa, quibus An-
geli adinvicem loquuntur, esse vel sonos sensi-
biles in aère ab ipsis formatos instar vocum, vel
nutus, aut signa aliqua in corporibus assumptis
facta; & hunc dicendi modum approbat Du-
randus, rejecto alio tanquam frivolo & ridicu-
lo. Alii tandem docent signa illa, quibus unus
Angelus loquitur ad alterum, non esse corpo-
ralia, sed spiritualia, nempe qualitates aliquas
spirituales significantes conceptus: pro qua
sententia refert Suarez Marfilium, & quosdam
alios infimæ notæ Theologos.

S. II.

Sententia Scoti & Suarez rejicitur.

Dico primò: Locutio angelica non fit per in-
fluxum physicum Angeli loquentis in eo
cui loquitur, causando in ipso notitiam actua-
lem, vel speciem sui conceptus repræsentativam.

Probatum primò ex D. Thoma quæst. 9. de
verit. art. 5. ad 2. ubi sic ait: *Angelus loquens nihil
facit in Angelo cui loquitur, sed fit aliquid in Angelo
ipso loquente, & ex hoc ab alio cognoscitur, modo
prius dicto. Unde non oportet etiam quod loquens in-
fundat ei cui loquitur.* Et art. 6. ad 4. *Angelus* (in-
quit) *ad quem fit locutio, non recipit aliquid à lo-
quente, sed per speciem quam penes se habet, & alium
Angelum, & locutionem ejus cognoscit.* Quo nihil
expressius dici potest, præsertim contra Sua-
rem, asserentem Angelum loquentem produ-
cere speciem sui conceptus in intellectu ejus cui
loquitur.

E Probatum secundò conclusio: Si angelica lo-
cutio fieret per influxum physicum Angeli lo-
quentis in audiente, producendo in eo notitiam
actualem, vel speciem sui conceptus, inde fieret
unum Angelum non posse alteri loqui ad quam-
cumque distantiam: cum enim sit limitata vir-
tutis, non potest physicè agere, nisi intra distan-
tiam limitatam: Consequens (præterquam quod
est expressè contra D. Thomam hic art. 4. & quæ-
st. 9. de verit. art. 6. & contra illud Lucæ 16. ubi
anima divinis in inferno posita loquebatur
Abraham in Lybo existenti) ex eo constat esse
falsum, quod faciat creaturam purè spiritua-
lem

lem pendere in his quæ pertinent ad completum suæ naturæ à locali & corporea distantia.

54. Confirmatur: Vel Angelus, ut physicè influat notitiam aut speciem sui conceptus in audiente, debet esse intra ejus intellectum, vel etiam id potest ad extra positus, & distans ab illo: primum (præterquam quòd est contra communem Sanctorum Patrum & Theologorum doctrinam, asserentium quòd Angelus non illabitur menti, sed solus Deus) non salvat quomodo unus Angelus possit simul loqui pluribus; cum non possit simul poni intra plures; nec etiam quomodo possit loqui ad Angelum distantem, ut constat. Secundum verò non potest admitti: nam ex una parte repugnat quòd actus cognitionis, vel species ab Angelo distante producat in alio, nisi transeat per medium; ex alia verò conceptus, seu cognitio & species non possunt transire per medium corporeum, cum sint accidentia spiritualia, quæ non possunt per media corporea produci, illisque inharere.

55. Scio, Suarem respondere, hanc efficientiam physicam posse fieri independentem à situ & loco, subindeque absque eo quòd illud accidens spirituale, quod per eam producitur, transeat per medium. Verùm (præterquam quòd hæc responsio est contra comune axioma philosophicum, asserens quòd nihil possit agere in distans, nisi agat in propinquum) mirum est istum Authorem nolle admittere, quòd Angelus motu discreto possit transire ad locum distantem, impertransito medio, & tamen asserere, quòd impertransito medio producit aliquid in loco distanti.

56. Probatur tertio conclusio ex alio inconuenienti, quod sequitur ex Suarez sententia. Si enim unus Angelus alloquatur alium per physicum influxum speciei sui conceptus, ratio secreti in ejusmodi locutione saluari non poterit: nam cum illa species non sit futurum contingens, nec actus liber, nec aliquid supernaturale, præsertim quando locutio est de rebus naturalibus, continetur intra objecta naturaliter cognoscibilia à quocunque Angelo, subindeque non est cur ab uno potius quam ab alio cognoscatur.

57. Denique probari potest conclusio rationibus illis, quibus supra demonstravimus, unum Angelum non illuminare alium per influxum physicum in ipsum: nam quantum ad hoc eadem est ratio de Angelorum locutione, ac de eorum illuminatione, ut consideranti patebit.

S. III.

Exploditur aliorum sententia, qui docent locutionem Angelorum fieri per aliqua signa.

58. **D**ico secundò: Angelorum locutio non potest fieri per aliqua signa.

Probatur: Si locutio Angelorum consisteret in formatione signorum exprimentium conceptus, vel illa signa essent corporea, vel spiritualia? Neutrum dici potest: Ergo locutio Angelorum, per aliqua signa fieri nequit. Prima pars Minoris probatur: quia Angeli connaturaliter exigunt mutuatam inter se societatem habere, atque adeò sibi loqui, manendo intra terminos gradus intellectualis, qui à corpore est independens: Ergo ut se explicent, non indigent signis corporeis & sensibilibus. Et certè valde diminuta esset & deficiens societas & communitas spiritualium

A substantiarum, si habendo vitam omnino separata à corporibus, & independentem ab aliis, indigerent tamen ad sui communicationem sensibilibus signis.

Confirmatur: Quamvis nulla essent corpora, posset tamen inter Angelos esse amicitia, & vitæ societas: Ergo & manifestatio conceptuum, sive locutio; utpote sine quâ prædicta amicitia seu vitæ societas subsistere non potest: Ergo falsum est, ejusmodi locutionem fieri mediatis signis sensibilibus.

Confirmatur ampliùs: Illa signa sensibilia non possunt esse characteres celo impressi, ut quidam dicunt; alias Angeli dicerentur scribentes potius quam loquentes: nec soni aut tactus sensibiles ab ipsis in corporibus assumptis formati, ut alii existimant; tum quia alii non possent loqui, nisi assumendo corpora; tum etiam quia si nullum esset corpus, nullo modo possent loqui: Ergo signa illa ficticia sunt & chimerica.

Adde quòd, hoc habet speciale Angelorum locutio, quòd possit fieri uni, absque eo quòd alii innotescat; quod esse non posset, si fieret per signa sensibilia, quæ sunt omnibus Angelis necessariò manifesta. Ex quo probatur secunda pars Minoris: Nam vel signa illa spiritualia, essent naturalia, vel ad placitum: Si essent naturalia, essent omnibus manifesta: similiter etiam essent signa ad placitum; quia significarent et impositione orta ex communi consensu Angelorum, & consequenter essent omnibus notæ: Ergo si Angelus loqueretur per expressionem talium signorum, non posset uni loqui, quin loqueretur aliis, aut saltem illis suam locutionem manifestaret.

Pressi hac difficultate Authores hujus sententiæ, distinguunt duo genera signorum in Angelis; quædam generalia & communia omnibus, quibus proinde tanquam lingua communi utuntur in suis locutionibus publicis; & alia specialia pro singulis, subindeque apta ut unus Angelus alteri tantum, quando voluerit, suos conceptus manifestet.

D Verùm hæc responsio obruit ipsa infinitate signorum, & linguarum quas tenetur ponere Angelis, si secretum velit servari in eorum locutionibus. Demus enim quòd aliquis Angelus velit loqui duobus vel tribus simul, non reliquis, quæ lingua uteretur? si privatâ, non intelligeret nisi ab uno, nempe ab illo cui soli est nota; quia pro illo solum est imposta: si communi, non poterit occultari aliis, quibus etiam nota est illa impositio; unde oportebit aliam linguam in Angelis instituire, non communem omnibus, nec privatam pro uno, sed communem pro aliquibus, & non pro aliis: cum autem combinationes istæ possint in infinitum multiplicari, illæque per totam æternitatem; quia aliquando potest velle loqui duobus, modò quatuor, aut decem, aut viginti, aut pluribus, aut paucioribus; imò illis quibus modò loquitur, aut aliquibus eorum, potest postea velle occultare id quod manifestat aliis; oportebit quemlibet Angelum habere infinitas terè linguas, sive infinita signa ad loquendum cum quibus voluerit, locum & secretè ab aliis.

E Ex dictis confutata manet aliquorum sententia, qui docent locutionem Angelorum fieri per immissionem alicujus qualitatis spiritualis, significantis conceptus illorum. Primum quia D. Tho-

mas supra relatus expressè docet quòd Angelus ad quem fit locutio, non recipit aliquid à loquente. Secundò, quia vix explicari potest quid sit illa qualitas spiritalis, in intellectu Angeli audientis producta à loquente; cum præter species & actus nihil sit in intellectu angelico: nam valde probabile est nullum esse habitum naturalem in intellectu Angelorum; eò quòd habeant ratione specierum potentiam perfectam & completam ad attingendum omne verum naturale. Tertio, si Angelus loquens aliquam qualitatem spiritualem produceret in eo cui loquitur, illaberetur intra mentem illius: non posset enim talem qualitatem ad ipsum per aliquod medium transfundere, quia (ut supra dicebamus) hoc repugnaret ejus immaterialitati. Denique juxta hanc sententiam non potest salvari decretum in locutione angelica: quia illa qualitas vel ex natura rei, vel solum ex Angelorum consensu, conceptus mentis significaret; quod quid a se dicatur, ejus significatio esset omnibus manifesta, ut patet ex supra dictis: Er- go, &c.

§. IV.

Divi Thomae sententia stabilitur.

Deo ultimo: Locutio Angelorum consistit in sola ordinatione seu directione conceptuum, per voluntatem loquentis ad eum cui loquitur. Ita D. Thomas hic quaest. 107. art. 1. & de verit. quaest. 9. art. 4.

Probatur ratione fundamentali, quam ibidem insinuat. Loqui alteri, nihil aliud est quam hoc: mentis conceptum illi manifestare: Sed unus Angelus per hoc solum manifestat alteri suum conceptum, quòd ipsum dirigit & ordinat ad illum per suam voluntatem: Ergo per hoc præcisè eum alloquitur. Major patet, Minor vero probatur. Ut conceptus unius Angeli manifestetur alteri, sufficit quòd ab eo possit cognosci. Sed ex eo præcisè, quòd unus Angelus conceptum suum ordinet voluntariè ad alterum ut ei innotescat, potest ille alter Angelus ipsum cognoscere: Ergo per talem ordinationem seu directionem illi manifestatur. Major est evidens, Minor probatur. Ut conceptus liber unius Angeli, possit actu cognosci ab alio Angelo, sufficit quòd reddatur de pertinentibus ad ipsum; eo ipso siquidem ponitur intra sphaeram intellectualitatis illius, quia quilibet Angelus natus est per species quas in se habet, sine alia impressione, vel actione objecti in ipsum, intelligere quòd quid ad se pertinet. Sed ex eo præcisè quòd unus Angelus voluntariè ordinet suum conceptum ad alium, eo sine ut illi possit innotescere, eo ipso, inquam, reddit ejusmodi cogitationem de pertinentibus ad ipsum; quia eo ipso talem conceptum ad illum pertinere: Ergo hoc ipso facit quòd illa cogitatio possit ab illo cognosci.

Confirmatur primò: Ideò actus liber unius Angeli est ex natura sua ante consensum voluntatis ipsius, incognitus alteri Angelo, quia ipse Angelus, qui liberè eum elicit, habet ex vi suae libertatis dominium in talem actum, & jus naturale sibi notitiam ipsius reservandi quandiu voluerit: Sed ex eo præcisè quòd dirigit ad alterum Angelum ejusmodi conceptum ut ei possit innotescere, eo ipso, inquam, cedit dominio & juri quòd habet, prædictum conceptum illi

Tom. II.

A occultandi: Ergo eo ipso incipit manifestari illi Angelo ad quem dirigitur; subindeque Angelus sic ipsum manifestans, censetur sufficienter alterum Angelum alloqui.

Confirmatur secundò ex differentia quae reperitur inter locutionem hominis & Angeli. Homo enim non loquitur alteri ex hoc præcisè quòd ad illum dirigit suum conceptum vel voluntatem: quia, ut notat S. Doctor hic art. 1. ad 1. duplici obstaculo clauditur illius conceptus, ne alteri homini sit notus; primò quidem ipsa libertate voluntatis, ob quam est supra ordinem universi, & à nulla causa extrinseca, præterquam à Deo, dependet, ut disp. 7. art. 3. declaravimus; secundò grossitie corporis, ratione cujus homo debet uti aliquo signo sensibili, ad hoc ut alteri homini suum conceptum manifestet: conceptus autem unius Angeli occultatur alteri solo libertatis velamine, atque adeò hoc ipso quòd tollitur illud velamen, per hoc quòd ille conceptus ad alium Angelum dirigitur, & fit aliquo modo ipsius, illi manifestatur, sicque unus Angelus loquitur alteri, per hoc solum quòd illi manifestat suum conceptum. Et hic modus dicendi facile salvat, quòd locutio Angeli possit esse secreta, & unitatim cognita: quia Angelus loquens potest ordinare suum conceptum ad unum, & non ad alios. Facile etiam explicat, quomodo possit unus Angelus alloqui simul plures alios, etiam distantes: nam potest ad plures, etiam distantes, dirigere suum conceptum. Quomodo autem malus Angelus possit mentiri & decipere alios, ex solutione argumentorum patebit.

B confirmatur primò: Vel unus Angelus habet in se speciem repræsentativam conceptus alterius, vel non? Si primum: Ergo nihil illi deest ut illum cognoscat independenter ab alterius voluntate. Si secundum: Ergo cum non possit illum abique specie cognoscere, eam de novo recipiet à loquente.

C confirmatur secundò: Dum unus Angelus alteri loquitur, ille cui fit locutio debet moveri & excitari, ad hoc ut attendat Angelo loquenti; cum non sit semper in actuali consideratione omnium quae potest cognoscere: Sed non potest moveri ac excitari, nisi per impressionem alicujus physici: Ergo aliquid physicum ipsi imprimi debet. Major patet, Minor probatur: Tum quia objectum motivum non potest intelligi sine influxu physico in potentiam: Tum etiam quia D. Thomas hic art. 1. ad 3. ait, quòd sicut per signum sensibile excitatur sensus, ita per aliquam intelligibilem virtutem potest excitari mens Angeli ad attendendum: At tentus excitatur per influxum physicum speciei in ipsum, ut patet: Ergo etiam intellectus Angeli audientis debet exci-

§. V.

Solvuntur objectiones.

D Objicies primò contra primam conclusionem. Intellectus unius Angeli non est secundum se sufficienter constitutus in actu primo ad cognoscendum actus liberos alterius, alias posset prohibito, & independenter ab alterius locutione & voluntate, eos cognoscere: Ergo debet fieri potens in actu primo, subindeque per receptionem alicujus physici intrinsecè mutari.

Confirmatur primò: Vel unus Angelus habet in se speciem repræsentativam conceptus alterius, vel non? Si primum: Ergo nihil illi deest ut illum cognoscat independenter ab alterius voluntate. Si secundum: Ergo cum non possit illum abique specie cognoscere, eam de novo recipiet à loquente.

E confirmatur secundò: Dum unus Angelus alteri loquitur, ille cui fit locutio debet moveri & excitari, ad hoc ut attendat Angelo loquenti; cum non sit semper in actuali consideratione omnium quae potest cognoscere: Sed non potest moveri ac excitari, nisi per impressionem alicujus physici: Ergo aliquid physicum ipsi imprimi debet. Major patet, Minor probatur: Tum quia objectum motivum non potest intelligi sine influxu physico in potentiam: Tum etiam quia D. Thomas hic art. 1. ad 3. ait, quòd sicut per signum sensibile excitatur sensus, ita per aliquam intelligibilem virtutem potest excitari mens Angeli ad attendendum: At tentus excitatur per influxum physicum speciei in ipsum, ut patet: Ergo etiam intellectus Angeli audientis debet exci-

ppp

tari

tari per influxum physicum loquentis in ipsum.

70. Confirmatur tertiò: Angelus loquitur homini, per impressionem alicujus physici, puta speciei intelligibilis: Ergo similiter alteri Angelo loquitur.

71. Ad objectionem respondeo negando Antecedens: est enim Angelus sufficienter constitutus in actu primo, quantum est ex parte sui, ad cognoscendum conceptus & actus liberos alterius, unde potest illos cognoscere, saltem abstractivè, & ut possibiles; ut tamen cognoscat illos, prout hinc & nunc eliciuntur, & intuitivè, requiritur tanquam conditio, & veluti per modum approximationis, directio alterius Angeli; unde independenter ab illa, & Angeli loquentis volitione, non potest eos cognoscere. Ex quo patet responsio ad primam confirmationem: responderetur enim quemlibet Angelorum habere in se speciem, quæ possit alterius conceptum representare; ceterum in actuali representatione dependet prædicta species à voluntate ejus cujus est ipse conceptus: sicut etiam quilibet habet speciem quæ representet futurum contingens, & tamen actualis representatio dependet ab existentia prædicti futuri contingentis, ut disp. 9. art. 4. ostensum est.

72. Ad secundam distinguo Majorem: ut attendat Angelo loquenti debet moveri & excitari, moraliter, concedo: physicè, nego: & sub eadem distinctione Minoris, nego Consequentiam.

Explicatur: Eo modo excitatur Angelus ad attendendum locutioni, quæ sibi fit ab alio, subindeque ad cognoscendum ejus conceptum, quo excitatur ad attendendum & cognoscendum individua quæ sub specie humana verbi gratiã de novo fiunt: unde quemadmodum ad istam excitationem non requiritur quòd nova productio individuum naturæ humanæ, aliquid physicè causet & ponat in intellectu angelico, sed sufficit quòd species quam innatam habet Angelus de natura & quidditate eorum individuum, posita illorum productione, tanquam conditione sine qua nequit ea representare, determinetur de novo ad illa representanda: ita similiter, ut intellectus unius Angeli efficaciter exciteretur & moveatur ad attendendum locutioni alterius, & percipiendum id quòd ipsi loquitur, non requiritur quòd per locutionem illam aliquid physicum de novo recipiat, sed sufficit quòd adveniat de novo ordinatio & directio voluntatis ex parte Angeli loquentis; quia per talem ordinationem auferitur velamen quòd illius conceptum occultabat. Idèd enim ille actus Angeli loquentis non cognoscebatur ab audiente, quia non erat de pertinentibus ad universum, vel ad ipsum Angelum qui debet audire: per talem verò ordinationem fit de pertinentibus ad ipsum, subindeque ei manifestatur, ut antea declaratum est. Unde Divus Thomas in 2. dist. 11. quæst. 1. art. 3. ad 4. sic ait: *Angelus præcipue beatus est semper in actuali consideratione sui ipsius, & per consequens eorum quæ ad ipsum pertinent, quorum omnium ipse est ratio cognoscendi..... Quamvis citò autem unus Angelus ordinar locutionem suam ad alterum, effectus locutio ejus de pertinentibus ad illum, & ita ab eo cognoscitur.* Ex quo patet, juxta doctrinam Divi Thomæ, nihil physicum de novo recipi in Angelo audiente ut exciteretur, sed poni tantum de novo directionem seu

A ordinationem Angeli loquentis, quæ est moralis quædam motio & excitatio. Unde cum dicitur objectum motivum non posse intelligi sine influxu physico in potentiam, respondendum est, id esse verum de objecto motivo physico: sed verò de objecto movente & excitante tantum moraliter.

Ad locum verò D. Thomæ qui subjungit, dicendum est cum Cajetano, S. Doctorem nomine virtutis intelligibilis, per quam dicitur motem Angeli excitari ad attendendum alteri loquenti, intelligere ordinationem conceptus unius Angeli ad alterum, quæ habet virtutem moraliter excitativam, ea ratione quæ facit hunc conceptum esse de pertinentibus ad illum cui loquitur. Comparatio verò D. Thomæ tenet solum quantum ad motionem & excitationem, non verò quantum ad modum motionis & excitationis.

Ad tertiam confirmationem primò negando Antecedens: Angelus enim dum homini loquitur, non infundit illi novam speciem, sed species jam existentes tantummodo ordinat, vel movet tantum phantasmata, ex quibus postea intellectus agens elicit species. Secundò hoc dato, nego consequentiam & paritatem: homo enim potest recipere novas species, non verò Angelus, qui conditus est perfectus in sapientia, & à Deo omnes species in sua creatione recepit.

C Objicies secundò contra secundam conclusionem: Glossa in illud 1. ad Cor. 13. *Si lingua hominum loquar & Angelorum, dicit Angelus loqui nutibus & signis.* Idem docet S. Branon in scholiis ad locum illum prioris ad Cor. 13. Nam de Angelorum lingua loquens: *Quiddam (inquit) signis alteri alter voluntatem suam significat.* Ergo Angelorum locutio fit per aliqua signa sensibilia.

Respondeo in tantum Angelos dici loqui per signa & nutus, in quantum speciebus utuntur ad loquendum, quæ per se primò sunt signa, & propter annexam ordinationem ad alterum Angelum, nutus metaphoricè dici possunt. Ita D. Thomas quæst. 9. de verit. art. 4. ad 11. ubi ait: *Nutus & signa hoc modo possunt in Angelis distinguui, ut signum dicatur ipsa species, nutus autem ordinatio ad alium: sed possibilitas hoc faciendi dicitur lingua.*

Objicies tertiò contra tertiam conclusionem: Si locutio angelica fiat per ordinationem conceptus unius Angeli ad alterum, sequitur locutionem Angelorum esse actum voluntatis, non verò intellectus, & linguam Angelorum esse eorum voluntatem, non autem intellectum vim, ut ait Theodoretus supra relatus: Sed hoc non potest dici: Ergo nec illud. Minor patet: Loqui enim est manifestare conceptum: Sed proprium intellectus est manifestare, non autem voluntatis, quæ est potentia cæca: Ergo &c. Major verò probatur, nam Divus Thomas hic artic. 1. in corp. & in resp. ad 1. ait, quòd *voluntas ordinat conceptum mentis angelicæ ad manifestandum alteri: Ergo si locutio angeli consistat in ordinatione conceptus mentis angelicæ ad alterum Angelum, illa erit actus voluntatis, & non intellectus.*

Respondeo negando sequelam Majoris. Ad probationem dicendum est, quòd quando D. Thomas ait, quòd voluntas ordinat conceptum, non intendit hanc ordinationem esse voluntatem tanquam ab eliciente illam, sed solum

mas supra relatus expressè docet quòd Angelus ad quem fit locutio, non recipit aliquid à loquente. Secundò, quia vix explicari potest quid sit illa qualitas spiritualis, in intellectu Angeli audientis producta à loquente; cum præter species & actus nihil sit in intellectu angelico: nam valde probabile est nullum esse habitum naturalem in intellectu Angelorum; eò quòd habent ratione specierum potentiam perfectam & completam ad attingendum omne verum naturale. Tertio, si Angelus loquens aliquam qualitatem spirituales produceret in eo cui loquitur, illaberetur intra mentem illius: non posset enim talem qualitatem ad ipsum per aliquod medium transfundere, quia (ut supra dicebamus) hoc repugnaret ejus immaterialitati. Denique juxta hanc sententiam non potest salvari decretum in locutione angelica: quia illa qualitas vel ex natura rei, vel solùm ex Angelorum beneplicito, conceptus mentis significaret; quod quid a se dicatur, ejus significatio esset omnibus manifesta, ut patet ex supra dictis: Er- go, &c.

§. IV.

Divi Thomae sententia stabilitur.

Deo ultimò: Locutio Angelorum consistit in sola ordinatione seu directione conceptuum, per voluntatem loquentis ad eum cui loquitur. Ita D. Thomas hic quaest. 107. art. 1. & de verit. quaest. 9. art. 4.

Probatur ratione fundamentali, quam ibidem insinuat. Loqui alteri, nihil aliud est quàm hoc: mentis conceptum illi manifestare: Sed unus Angelus per hoc solùm manifestat alteri suum conceptum, quòd ipsum dirigit & ordinat ad illum per suam voluntatem: Ergo per hoc præcisè eum alloquitur. Major patet, Minor vero probatur. Ut conceptus unius Angeli manifestetur alteri, sufficit quòd ab eo possit cognosci. Sed ex eo præcisè, quòd unus Angelus conceptum suum ordinet voluntariè ad alterum ut ei innotescat, potest ille alter Angelus ipsum cognoscere: Ergo per talem ordinationem seu directionem illi manifestatur. Major est evidens, Minor probatur. Ut conceptus liber unius Angeli, possit actu cognosci ab alio Angelo, sufficit quòd reddatur de pertinentibus ad ipsum; eo ipso siquidem ponitur intra sphaeram intellectus illius, quia quilibet Angelus natus est per species quas in se habet, sine alia impressione, vel actione objecti in ipsum, intelligere quòd quid ad se pertinet. Sed ex eo præcisè quòd unus Angelus voluntariè ordinet suum conceptum ad alium, eo sine ut illi possit innotescere, eo ipso, inquam, reddit ejusmodi cogitationem de pertinentibus ad ipsum; quia eo ipso talem conceptum ad illum pertinere: Ergo hoc ipso facit quòd illa cogitatio possit ab illo cognosci.

Confirmatur primò: Ideò actus liber unius Angeli est ex natura sua ante consensum voluntatis ipsius, incognitus alteri Angelo, quia ipse Angelus, qui liberè eum elicit, habet ex vi suae libertatis dominium in talem actum, & jus naturale sibi notitiam ipsius reservandi quandiu voluerit: Sed ex eo præcisè quòd dirigit ad alterum Angelum ejusmodi conceptum ut ei possit innotescere, eo ipso, inquam, cedit dominio & juri quòd habet, prædictum conceptum illi

Tom. II.

A occultandi: Ergo eo ipso incipit manifestari illi Angelo ad quem dirigitur; subindeque Angelus sic ipsum manifestans, censetur sufficienter alterum Angelum alloqui.

Confirmatur secundò ex differentia quæ reperitur inter locutionem hominis & Angeli. 66. Homo enim non loquitur alteri ex hoc præcisè quòd ad illum dirigit suum conceptum vel voluntatem: quia, ut notat S. Doctor hic art. 1. ad 1. duplici obstaculo clauditur illius conceptus, ne alteri homini sit notus; primò quidem ipsa libertate voluntatis, ob quam est supra ordinem universi, & à nulla causa extrinseca, præterquam à Deo, dependet, ut disp. 7. art. 3. declaravimus; secundò grossitie corporis, ratione cuius homo debet uti aliquo signo sensibili, ad hoc ut alteri homini suum conceptum manifestet: conceptus autem unius Angeli occultatur alteri solo libertatis velamine, atque adeò hoc ipso quòd tollitur illud velamen, per hoc quòd ille conceptus ad alium Angelum dirigitur, & fit aliquo modo ipsius, illi manifestatur, sicut unus Angelus loquitur alteri, per hoc solùm quòd illi manifestat suum conceptum. Et hic modus dicendi facile salvat, quòd locutio Angeli possit esse secreta, & unitatim cognita: quia Angelus loquens potest ordinare suum conceptum ad unum, & non ad alios. Facile etiam explicat, quomodo possit unus Angelus alloqui simul plures alios, etiam distantes: nam potest ad plures, etiam distantes, dirigere suum conceptum. Quomodo autem malus Angelus possit mentiri & decipere alios, ex solutione argumentorum patebit.

§. V.

Solvuntur objectiones.

D Obicies primò contra primam conclusionem. Intellectus unius Angeli non est secundum se sufficienter constitutus in actu primo ad cognoscendum actus liberos alterius, alias posset prohibito, & independenter ab alterius locutione & voluntate, eos cognoscere: Ergo debet fieri potens in actu primo, subindeque per receptionem alicujus physici intrinsece mutari. 67.

Confirmatur primò: Vel unus Angelus habet in se speciem repræsentativam conceptus alterius, vel non? Si primum: Ergo nihil illi deest ut illum cognoscat independenter ab alterius voluntate. Si secundum: Ergo cum non possit illum abique specie cognoscere, eam de novo recipiet à loquente. 68.

Confirmatur secundò: Dum unus Angelus alteri loquitur, ille cui fit locutio debet moveri & excitari, ad hoc ut attendat Angelo loquenti; cum non sit semper in actuali consideratione omnium quæ potest cognoscere: Sed non potest moveri ac excitari, nisi per impressionem alicujus physici: Ergo aliquid physicum ipsi imprimi debet. Major patet, Minor probatur: Tum quia objectum motivum non potest intelligi sine influxu physico in potentiam: Tum etiam quia D. Thomas hic art. 1. ad 3. ait, quòd sicut per signum sensibile excitatur sensus, ita per aliquam intelligibilem virtutem potest excitari mens Angeli ad attendendum: At tentus excitatur per influxum physicum speciei in ipsum, ut patet: Ergo etiam intellectus Angeli audientis debet exci- 69.

Ppp

tari

tari per influxum physicum loquentis in ipsum.

70. Confirmatur tertio: Angelus loquitur homini, per impressionem alicujus physici, puta speciei intelligibilis: Ergo similiter alteri Angelo loquitur.

71. Ad objectionem respondeo negando Antecedens: est enim Angelus sufficienter constitutus in actu primo, quantum est ex parte sui, ad cognoscendum conceptus & actus liberos alterius, unde potest illos cognoscere, saltem abstractivè, & ut possibiles; ut tamen cognoscat illos, prout hic & nunc eliciuntur, & intuitivè, requiritur tanquam conditio, & veluti per modum approximationis, directio alterius Angeli; unde independenter ab illa, & Angeli loquentis volitione, non potest eos cognoscere. Ex quo patet responsio ad primam confirmationem: responderetur enim quemlibet Angelorum habere in se speciem, quæ possit alterius conceptum representare; ceterum in actuali representatione dependet prædicta species à voluntate ejus cujus est ipse conceptus: sicut etiam quilibet habet speciem quæ representet futurum contingens, & tamen actualis representatio dependet ab existentia prædicti futuri contingentis, ut disp. 9. art. 4. ostensum est.

72. Ad secundam distinguo Majorem: ut attendat Angelo loquenti debet moveri & excitari, moraliter, concedo: physicè, nego: & sub eadem distinctione Minoris, nego Consequentiam.

Explicatur: Eo modo excitatur Angelus ad attendendum locutioni, quæ sibi fit ab alio, subindeque ad cognoscendum ejus conceptum, quo excitatur ad attendendum & cognoscendum individua quæ sub specie humana verbi gratiâ de novo fiunt: unde quemadmodum ad istam excitationem non requiritur quòd nova productio individuum naturæ humanæ, aliquid physicè causet & ponat in intellectu angelico, sed sufficit quòd species quam innatam habet Angelus de natura & quidditate eorum individuum, posita illorum productione, tanquam conditione sine qua nequit ea representare, determinetur de novo ad illa representanda: ita similiter, ut intellectus unius Angeli efficaciter exciteretur & moveatur ad attendendum locutioni alterius, & percipiendum id quòd ipsi loquitur, non requiritur quòd per locutionem illam aliquid physicum de novo recipiat, sed sufficit quòd adveniat de novo ordinatio & directio voluntatis ex parte Angeli loquentis; quia per talem ordinationem auferitur velamen quòd illius conceptum occultabat. Idèd enim ille actus Angeli loquentis non cognoscebatur ab audiente, quia non erat de pertinentibus ad universum, vel ad ipsum Angelum qui debet audire: per talem verò ordinationem fit de pertinentibus ad ipsum, subindeque ei manifestatur, ut antea declaratum est. Unde Divus Thomas in 2. dist. 11. quæst. 1. art. 3. ad 4. sic ait: *Angelus præcipue beatus est semper in actuali consideratione sui ipsius, & per consequens eorum quæ ad ipsum pertinent, quorum omnium ipse est ratio cognoscendi..... Quamvis citò autem unus Angelus ordinar locutionem suam ad alterum, effectus locutio ejus de pertinentibus ad illum, & ita ab eo cognoscitur.* Ex quo patet, juxta doctrinam Divi Thomæ, nihil physicum de novo recipi in Angelo audiente ut exciteretur, sed poni tantum de novo directionem seu

A ordinationem Angeli loquentis, quæ est moralis quædam motio & excitatio. Unde cum dicitur objectum motivum non posse intelligi sine influxu physico in potentiam, respondendum est, id esse verum de objecto motivo physice: sed verò de objecto movente & excitante tantum moraliter.

Ad locum verò D. Thomæ qui subjungit, dicendum est cum Cajetano, S. Doctorem nomine virtutis intelligibilis, per quam dicitur motum Angeli excitari ad attendendum alteri loquenti, intelligere ordinationem conceptus unius Angeli ad alterum, quæ habet virtutem moraliter excitativam, ea ratione quæ facit hunc conceptum esse de pertinentibus ad illum cui loquitur. Comparatio verò D. Thomæ tenet solum quantum ad motionem & excitationem, non verò quantum ad modum motionis & excitationis.

Ad tertiam confirmationem primò negando Antecedens: Angelus enim dum homini loquitur, non infundit illi novam speciem, sed species jam existentes tantummodo ordinat, vel movet tantum phantasmata, ex quibus postea intellectus agens elicit species. Secundò hoc dato, nego consequentiam & paritatem: homo enim potest recipere novas species, non verò Angelus, qui conditus est perfectus in sapientia, & à Deo omnes species in sua creatione recepit.

Objicies secundò contra secundam conclusionem: Glossa in illud 1. ad Cor. 13. *Si lingua hominum loquar & Angelorum, dicit Angelus loqui nutibus & signis.* Idem docet S. Bruno in scholiis ad locum illum prioris ad Cor. 13. Nam de Angelorum lingua loquens: *Quiddam (inquit) signis alteri alter voluntatem suam significat.* Ergo Angelorum locutio fit per aliqua signa sensibilia.

Respondeo in tantum Angelos dici loqui per signa & nutus, in quantum speciebus utuntur ad loquendum, quæ per se primò sunt signa, & propter annexam ordinationem ad alterum Angelum, nutus metaphoricè dici possunt. Ita D. Thomas quæst. 9. de verit. art. 4. ad 11. ubi ait: *Nutus & signa hoc modo possunt in Angelis distinguui, ut signum dicatur ipsa species, nutus autem ordinatio ad alium: sed possibilitas hoc faciendi dicitur lingua.*

Objicies tertio contra tertiam conclusionem: Si locutio angelica fiat per ordinationem conceptus unius Angeli ad alterum, sequitur locutionem Angelorum esse actum voluntatis, non verò intellectus, & linguam Angelorum esse eorum voluntatem, non autem intellectum vim, ut ait Theodoretus supra relatus: Sed hoc non potest dici: Ergo nec illud. Minor patet: Loqui enim est manifestare conceptum: Sed proprium intellectus est manifestare, non autem voluntatis, quæ est potentia cæca: Ergo &c. Major verò probatur, nam Divus Thomas hic artic. 1. in corp. & in resp. ad 1. ait, quòd *voluntas ordinat conceptum mentis angelicæ ad manifestandum alteri: Ergo si locutio angeli consistat in ordinatione conceptus mentis angelicæ ad alterum Angelum, illa erit actus voluntatis, & non intellectus.*

Respondeo negando sequelam Majoris. Ad probationem dicendum est, quòd quando D. Thomas ait, quòd voluntas ordinat conceptum, non intendit hanc ordinationem esse voluntatem tanquam ab eliciente illam, sed solum

inquam à movente seu applicante intellectum ad eum eliciendam. Nam, ut ait idem S. Doctor in 1.2. quæst. 17. art. 2. Ordinare est proprius actus rationis. Et 2.2. quæst. 83. art. 1. probat orationem non esse actum voluntatis, sed rationis: quia peccata, sive deprecari, ordinationem quandam importat, unde pertinet ad rationem, cujus est ordinare. Ordinatio ergo conceptus mentis ad manifestandum alteri, quæ est locutio unius Angeli cum alio, actus intellectus est, præsupponens tamen actum voluntatis, ut de imperio in oratione, locis citatis dicemus.

Objicies quartò: Ipsa ordinatio conceptus Angeli loquentis ad audientem est in se actus liber. Ergo est occultus Angeli audienti, subinde per illum non potest manifestari conceptus Angeli loquentis.

Respondet quòd licet prædicta ordinatio sit actus liber, quoad exercitium & usum quo fit, hæc tamen libertas non obstat quin sit manifestata alteri, quia hoc ipso quòd voluntas Angeli loquentis facit talem ordinationem sui conceptus non refert alteri, seu potius movere & applicat intellectum ad eam efficiendam, vult illam pertineret ad alterum, subindeque ab illo cognosci.

Objicies quintò: Actus liberi non fiunt Angelis manifestati, ex eo quòd ordinentur ad illum: Ergo locutio Angelorum non consistit in directione conceptum unius ad alium. Consequentur patet, Antecedens verò probatur: quia aliàs actus amoris, odii, & hujusmodi, unius Angeli ad Dæmonis erga alium, essent illi naturaliter manifestati, quia ad ipsum essentialiter ordinantur.

Respondet distinguendo Antecedens: Non fiunt manifestati ex eo quòd ordinentur ad illum, et sua ratione specifica, & tanquam ad obiectum, concedo: ex eo quòd ordinentur ex applicatione speciali libertatis, nego. Ex eo enim patet quòd aliquis actus ordinetur ad Angelum essentialiter tanquam ad obiectum, non fit aliquid ipsius proprie loquendo, neque ad ipsum pertinet cura de illo; bene tamen ex eo quòd per liberam voluntatis applicationem ad ipsum diriguntur: per hanc enim directionem & ordinationem, fit ejus obiectum proportionatum, naturaliter ipsi exhibitum sive applicatum.

Objicies ultimò: Si locutio angelica fieret per directionem conceptuum, malus Angelus loquendo alteri non posset unquam illi mentiri: Consequentur est falsum: Ergo & Antecedens. Minor patet: nam Angeli mali re ipsa sunt spiritus fallaces, pleni dolo & omni malitiâ, & principis dæmoniorum est mendax, & mendacii patet, & cum mendacium loquitur, de suo loquitur, ut afferitur in Evangelio: neque verò tantum est mendax, quando cum hominibus loquitur, & humano utitur idiomate, sed etiam quando cum aliis dæmonibus loquitur, & utitur idiomate sibi proprio; tunc enim maximè loquitur de suo. Sequela autem Majoris sic ostenditur: Mentiri est aliud manifestare exterius, & aliud habere interius in mente: Sed si angelica locutio fiat per directionem conceptus Angeli loquentis ad audientem, nunquam demon, alioquin loquendo alterum, aliud ei manifestabit, quàm aliud quod habet in mente, solum enim illi manifestabit suum conceptum: Ergo nunquam illi mentietur.

Respondet negando sequelam Majoris. Ad cuius probationem, concessa Majori, nego Minor.

Tom. II.

A noverem: licet enim locutio angelica fiat per directionem conceptuum, tamen dæmon, formato in se conceptu aut affectu non directo ad alium, potest formare alium conceptum ad eum directum, quo neget se habere illum non directum, aut affirmet se habere oppositum: in quo casu evidens est quòd aliud ei manifestabit, quàm illud quod habet in mente, subindeque ei mentietur. Similiter etiam potest ad alium dirigere conceptum, quo neget se cognoscere aliquid de supernaturalibus, futuris contingentibus, aut cogitationibus cordium, quod tamen revera cognoscit; vel e contra quo affirmet se de illis aliquid cognoscere, quod re ipsa non cognoscit.

B. Potest etiam conceptum quem habet manifestare alteri quoad substantiam, non verò quoad circumstantias ejus: in quibus omnibus actibus mendacium & deceptio in locutione dæmonis inveniuntur.

§. VI.

Corollaria notatu digna.

EX dictis intelliges primò discrimen notabile, quòd inter locutionem humanam & angelicam reperitur: in nobis enim conceptus noster non est locutio, sed aliquid sensibile locutione manifestatum: at verò in Angelo, qui non indiget vocibus ut alteri loquatur, ipse conceptus internus habet eminenti modo rationem manifestati, & manifestativi; & æquivaleret conceptui nostro, & voci significanti conceptum, ex quibus nostra locutio coalescit: nam ut est actus liber & internus, est res manifestata; ut directus verò, habet rationem manifestativi: ea siquidem quæ ob imperfectionem & limitationem dispersa sunt in inferioribus, inveniuntur unita in superioribus.

Intelliges etiam, locutionem angelicam in duobus potissimum differre ab illuminatione: Primò quia locutio est simplex manifestatio conceptus Angeli loquentis: illuminatio verò, præter manifestationem obiecti, dicit confortationem intellectivæ potentie, modo superius explicato. Unde S. Thomas quæst. 9. de veritate. Intellectus aliquis deficit à cognitione alicujus cognoscibilis propter duo. Uno modo propter absentiam cognoscibilis: sicut dum cognoscimus gesta præteritorum temporum, vel aliorum locorum remotorum, quæ ad nos non pervenerunt. Alio modo propter defectum intellectus, qui non est adeò fortis, ut possit pertingere ad illa cognoscibilia, quæ penes se habet in primis: principis naturaliter notis, quæ tamen non cognoscit, nisi roboratus exercitio vel doctrinâ. Locutio igitur proprie est quæ aliquis ducitur in cognitionem ignorati, per hoc quòd fit ei præsens quòd aliàs erat sibi absens: sicut apud nos patet dum unus refert alteri aliquid quòd ille non vidit, & sic facit ei quòdammodo præsens per loquelam. Sed illuminatio est quando intellectus confirmatur ad aliquid cognoscendum supra id quòd cognoscebat.

Secundò locutio & illuminatio angelica in eo differunt, quòd illuminatio est manifestatio occulti, secundum quòd est à Deo formaliter, subindeq; veri in quantum veri formaliter: locutio autem non est revelatio occulti, prout est à Deo formaliter; atque ita nec formaliter ut veri, sed prout est à voluntate Angeli loquentis, sive prout est volitum & liberum, quamvis aliàs in se sit verum materialiter & quasi per accidens: siquidem absolute posset esse falsum; & si contingat non esse falsum, hoc non habet ex vi rationis formalis

analysis secundum quam formaliter manifestatur, sed aliunde, nempe quia repugnat subjecto decipere vel mentiri, ob perfectionem status beatifici in quo est: unde, ut supra vidimus, malus Angelus alteri loquendo, potest illi mentiri, eumque decipere. Ita D. Thomas hic art. 2. ubi sic habet: *Ea que mente concipiuntur, ad duplex principium referri possunt, scilicet ad ipsum Deum, qui est prima veritas, & ad voluntatem intelligentis, per quam aliquid actu consideramus. Quia vero veritas est lumen intellectus, & regula omnis veritatis est ipse Deus, manifestatio eius quod mente concipitur, secundum quod dependet à prima veritate, & locutio est & illuminatio; putà si unus homo dicat alii, calum est à Deo creatum, vel homo est animal. Sed manifestatio eorum que dependent à voluntate intelligentis, non potest dici illuminatio, sed locutio tantum, putà si aliquis alteri dicat volo hoc addiscere, volo hoc vel illud facere. Cujus ratio est, quia voluntas creata non est lux, nec regula veritatis, sed participans lucem. Unde communicare ea que sunt à voluntate creata, in quantum huiusmodi, non est illuminare: non enim pertinet ad perfectionem intellectus mei, quid tu velis, vel quid tu intelligas, cognoscere, sed solum quid rei veritas habeat.*

Dices, Omnis Dei locutio est illuminatio: Ergo pariter omnis Angeli locutio, illuminatio dici debet. Consequentia videtur legitima ex paritate rationis. Antecedens verò probatur ex D. Gregorio libro secundo Moralium cap. 5. ubi ait, quod Deus ad Angelos loquitur, eo ipso quod eorum cordibus occulta sua invisibilia ostendit. Ergo omnis Dei locutio ad Angelos est illuminatio ipsorum.

Respondeo concessio Antecedente, negando consequentiam & paritatem. Ratio verò discriminis assignatur à D. Thoma articulo citato, in responsione ad tertium, ubi sic ait: *Ad tertium dicendum quod omnis Dei locutio ad Angelos est illuminatio, quia cum voluntas Dei sit regula veritatis, etiam scire quid Deus velit, pertinet ad perfectionem & illuminationem mentis create, sed non est eadem ratio de voluntate Angeli, ut dictum est.*

Inferes tertio, Angelos inferiores loqui ad superiores, licet eos non illuminent: ut enim ait S. Doctor quæst. 9. de verit. art. 5. in corpore: *Locutio potest esse in Angelis & in nobis sine illuminatione: quia quandoque contingit aliqua nobis manifestari per locutionem, ex quibus intellectus nullo modo ad intelligendum magis roboratur: sicut cum recitantur tibi aliqua historia, vel cum unus Angelus alteri conceptionem suam demonstrat; huiusmodi enim indifferenter possunt cognosci & ignorari ab eo qui habet debilem intellectum vel sortem. Sed illuminatio semper habet locutionem adjunctam, & in Angelis & in nobis: nos enim secundum hoc alium illuminamus, quod ei aliquid medium tradimus, quo intellectus eius roboratur ad aliquid cognoscendum, quod per locutionem fit. Similiter etiam oportet quod & in Angelis fiat per locutionem. Superior enim Angelus habet cognitionem de rebus per formas magis universales. Unde inferior Angelus non est proportionatus ad accipiendum cognitionem à superiori Angelo, nisi superior Angelus cognitionem suam quodammodo dividat & distinguat, concipiendo in se illud de quo vult illuminare, per modum talem quo fit comprehensibile ab inferiori Angelo, & talem conceptum suum alteri Angelo manifestando, eum illuminat. Unde dicit Dionysius 15. capite celestis Hierarchie: *Unaqueque intellectualis essentia donatam à sibi disforme uniformem intelligentiam, provida virtute dividit & multiplicat ad inferioris ducticem**

A analogiam. Et est simile de magistro qui videt discipulum non posse capere ea que ipse cognoscit per illum modum quo ipse cognoscit; & ideo studet distinguere & multiplicare per exempla, ut sic possint à discipulo comprehendere. Dicendum est igitur, quod illa locutio que illuminationi adjungitur, superiores solum inferioribus loquuntur, sed secundum locutionem indifferenter loquuntur & superiores inferioribus, & e converso.

Dices: Glossa super illud 1. ad Corinth. 13. *si linguas hominum loquar & Angelorum, aut quod lingua sunt quibus Angeli prepositi minoribus significant quod de Dei voluntate primi sentiunt: Ergo Angeli inferiores non loquuntur superioribus, sed solum superiores inferioribus.*

B Respondet S. Thomas ibidem in resp. ad primum, quod Glossa ibi loquitur de locutione adjuncta illuminationi, non verò de locutione simplici; unde verbis illis solum potest inferri, Angelos inferiores non illuminare superiores, non tamen inferiores Angelos non loqui superioribus.

Dices rursus: Quicumque loquitur alii de aliquo ignoto ei, docet ipsum: Si ergo inferiores Angeli loquuntur superioribus de propriis conceptibus quos illi ignorant, videtur quod eos doceant & illuminent.

C Respondeo negando Antecedens, ut enim ait S. Doctor articulo citato in responsione ad tertium: *Doctrina est proprie de his quibus perficitur intellectus: hoc autem quod unus Angelus cognoscit cognitionem alterius, non pertinet ad perfectionem intellectus eius; sicut non pertinet ad perfectionem intellectus mei quod cognosciam res absentes qua ad me non pertinent.*

Inferes quarto cum eodem Angelico Præceptore, hic art. 4. localem distantiam non impedire locutionem unius Angeli ad alterum. Nam locutio Angeli in intellectuali operatione consistit, ut ex dictis patet: Sed intellectualis operatio Angeli omnino abstracta est & independent à tempore & loco: Ergo & locutio unius Angeli ad alterum, subindeque localis unius Angeli ad altero distantia eorum locutionem impedire non potest. Unde quando Isaia 6. dicitur de Seraphinis quod alter clamabat ad alterum; *Clamavit ille* (inquit S. Thomas in resp. ad 2.) *non sit proprie distantiam loci, sed significat magnitudinem respectus, vel magnitudinem essentis, secundum quod dicit Gregorius 2. Moralium: Tanto quisque minus clamat, quanto minus desiderat, & juxta illud Ambrosii ad verba illa Psalmi 118. *Clamavi in corde meo: Clamavi cor nostrum non sono corporis, sed cogitationum sublimitate, contentaque virtutum.**

E Inferes quinto, unum Angelum posse loqui ad alterum, absque eo quod ejus locutionem alii percipiant. Ita S. Doctor articulo quinto, ubi sic discurre: *Conceptus mentis unius Angeli percipi potest ab altero, per hoc quod ille cuius est conceptus, sed voluntate ordinat ipsum ad alterum. Potest autem et aliqua causa ordinari aliquid ad unum & non ad alterum; & ideo potest conceptus unius ab aliquo alio cognosci, & non ab alio. Et sic locutionem unius Angeli ad alterum potest percipere unus absque alio; non quidem impediendo distantiam localem, sed hoc faciente voluntaria ordinatione.*